

Luttki

1 2017

ZA ŽÍŠÍ, STARJEJŠYCH
A WÓTKUBŁARKI
FÜR KINDER, ELTERN
UND ERZIEHERINNEN

WOPŠIMJEŠE

ZA ŽIŠI

- Witko a Julka wjaselitej se na Ƨapanje kokota w Dolnej Ƨužycy
Witko und Julka freuen sich auf das Hahnrupfen in der Niederlausitz 1
- Mój słownik – Mein kleines Wörterbuch 6
- Spiw „Zubneg’ carta wuchyšit“ 7
- Wumětske wuběžowanje 8
- Witko k wustšiganju – Witko zum Ausschneiden

ZA STARJEŠYCH - FÜR ELTERN

- Kak to gronim swójomu gólešeju?!
Wie sag ich’s meinem Kind?! 10

ZA WÓTKUBŁARKI

- Bjerštowe žiwadło – Wšakorake bjeršty a šćotki wopóznawaš 12
- Bajka „W kralojstwje bjerštow“ 14
- Witko jo chóry 15

WITAJ
Rěčny centrum
Rěčny centrum
Sprachzentrum
Language Centre

LUTKI – 16. lětnik

Wuchadža 2 raza

2 Ausgaben in diesem Jahr

Cełkowne zgótowanje / Herstellung

Domowina – Zwězk Ƨužyskich Serbow z. t.,
Rěčny centrum WITAJ
Domowina – Bund Lausitzer Sorben e. V.,
WITAJ-Sprachzentrum

Spěchowane wót Załožby za serbski lud,
kenž dostawa lětnje pšiptašonki wót Zwězka,
Lichotneho stata Sakska a Kraja Bramborska. /
Gefördert durch die Stiftung für das sorbische
Volk, die jährlich Zuwendungen des Bundes,
des Freistaates Sachsen und des Landes
Brandenburg erhält.

Zagronity za wopšimješe / Inhaltliche Gestaltung

Weronika Butendeichowa

Wuhotowanje / Gestaltung
teichlandgrafik • Annett Haak

Fota / Bilder

Strowotna žišownja „Błošanske lutki“ (titulak);
RCW (b. 8–9); pixabay.com (b. 10);
RCW (b. 12–14)

Ilustracije / Illustrationen

Martina Burghart-Vollhardt (b. 1–5, srježnje
topjeno, b. 15–17); Gudrun Lenz (b. 7)

Šišć a wěžanje / Druck u. Bindung
print24.de

Za lažčeješe běžne cytanje wužywamy žeriskece
pomjenjenja, na pš. wótkubłarka. Se wě, až sw
pšecej teke muskece zastupniki pówołaškego
stawa mēnjone.

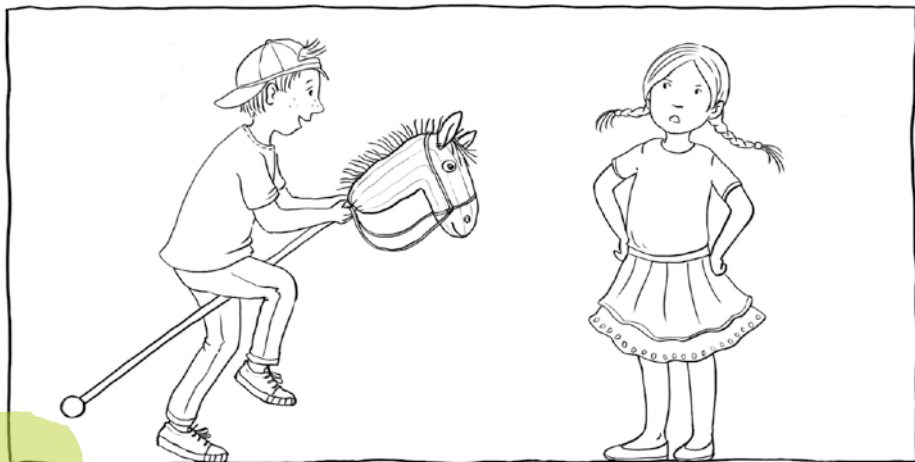
Witko a Julka wjaselitej se na Ƨapanje kokota w Dolnej Ƨužycy Witko und Julka freuen sich auf das Hahnrupfen in der Niederlausitz

Wobrazowe tšojeńko k wumólowanjeju
a zasejwulicowanjeju

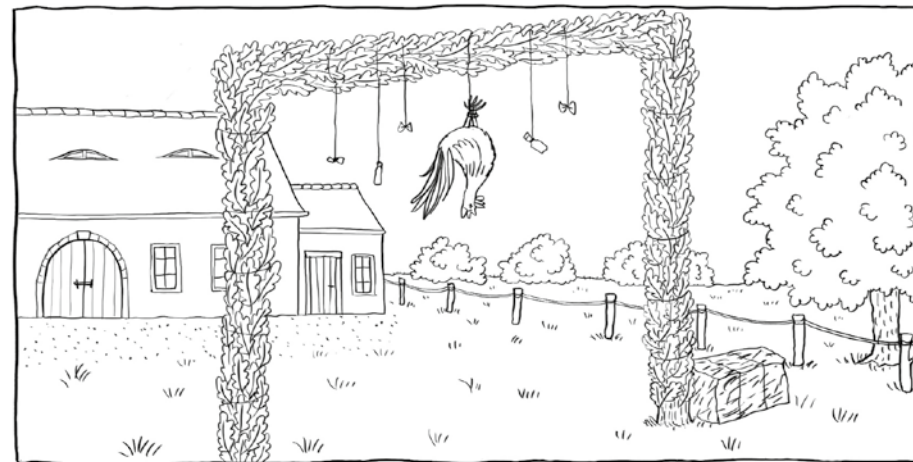
tekst: Mila Zachariasowa
ilustracije: Martina Burghart-Vollhardt

Górnjwa glěda Julka na Witka a jogo kónika. „Žo coš se zasej póraš, Witko? Njamaš wěcej cas za mnjo, pśecej sy tam na tom wjelikem městnje. Co tam zewšym coš?“

Julka schaut verärgert zu Witko und seinem Pferdchen. „Wo willst du denn schon wieder hin, Witko? Du hast gar keine Zeit mehr für mich, immer bist du auf dem großen Platz. Was willst du denn da?“

Julka wótegranja: „Jo, to jo dobra ideja! A ty móžoš ze swójim kónikom zwucowaš, wusoko skokaš. Pśi wuběžowanju musyš ga kokota we wrotach dosegnuš.“

Julka antwortet: „Ja, das ist eine gute Idee! Und du kannst mit deinem Steckenpferd üben, hoch zu springen. Beim Wettbewerb musst du schließlich bis zum Hahn in der Pforte kommen.“

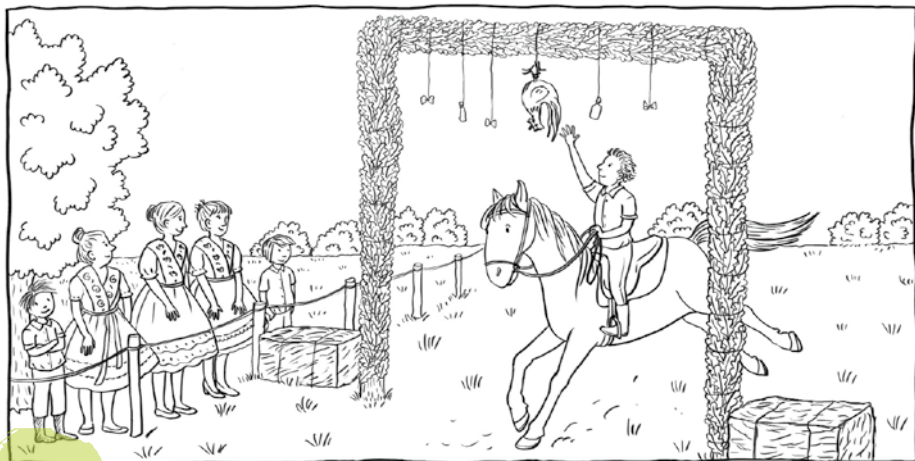
„Ale Julka, njewěš ga, až bužo škóro łapanje kokota? Cu tak rad wizeš, kak se wrota stajiju a kak se listowa girlanda wijo. Tam móžoš pópšawem sobu pomagáš a wjelikim žowćam dubowe łopjena k wišeju pódawaš!“, naražuju Witko.

„Na Julka, weißt du denn nicht, dass bald Hahnrupfen ist? Ich möchte so gern sehen, wie die Pforte aufgestellt und das Laub gebunden wird. Da kannst du eigentlich auch helfen und den großen Mädchen die Eichenblätter zum Winden zureichen!“, schlägt Witko vor.

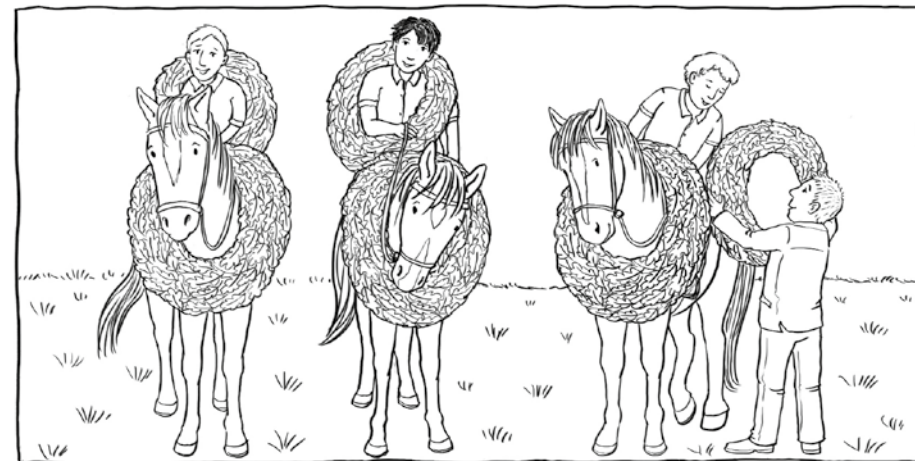
„Ja smějom se lětosa serbsku drastwu woblac! A wěš co? Pśi zamaršerowanju gólcow ze swójimi kónjami smějom pla wjelikich žowćow stojaš, kótarež su teke w serbskej drastwje. Wjelicnje, nic ga?“

„Ich darf dieses Jahr auch eine Tracht anziehen und weißt du was? Beim Einmarsch der Jungen mit ihren Pferden darf ich bei den großen Mädchen stehen, die auch Tracht anhaben. Toll, was?“

Witko se wjaseli: „Jo, super! Sy južo słyšała? Tenraz budu nic jano muže na kónjach pšez wrota rejtowaś a wopytowaś, kokota pópadnuś. Teke my gólcy změjomy swóje wrota. Te budu piťsku mjeńše, ale teke wupyšnjone.“

Witko freut sich: „Ja, super! Hast du schon gehört? Dieses Mal werden nicht nur die Männer auf Pferden durchs Tor reiten und versuchen, den Hahn zu fangen. Auch wir Jungen haben eine Pforte. Die ist etwas kleiner, aber auch geschmückt.“

„Snaž bužom mjazy žišimi předny kral“, se nažeja Witko. „A ty bužoš pón mója kralowka!“ „Rad Witko, ale změjošo ga teke tšocho kralow ako te wjelike?“ pšaša Julka. „Jo!“, groni Witko. „A kuždy smějo sebje swóju kralowku wupytaś.“

„Vielleicht werde ich ja erster König bei den Kindern und dann wirst du meine Königin!“ hofft Witko „Gern Witko, aber gibt es bei euch denn auch drei Könige, wie bei den großen?“, fragt Julka. „Ja!“, sagt Witko. „Und jeder darf seine Königin aussuchen.“

„Budu wjelike žowća zasej žaby karowaś?“ „Jo, samo z pšawymi žabami – ba! Ale my matke žowća smějomy teke sobu cyniš. Z mjeńšymi karami a plyšowymi žabkami.“

„Machen die großen Mädchen wieder Froschkarren?“ „Ja, sogar mit richtigen Fröschen – igitt! Aber wir kleinen Mädchen dürfen auch mitmachen. Mit kleinen Karren und Plüsch-Fröschen.“

Julka pšaša: „Wopšawdu? Som se myslīta, až kralowki budu te žowća, kótarež pši karowanju žabow dobydnu.“ „To trjefi, Julka, maš pšawje. No, pón napinaj se, aby mej mógatej gromaže rejowaś.“ „Se wě! Ja se južo wjelgin na to wjaselim!“

Julka sagt: „Ach so? Ich dachte, es werden die Mädchen Königinnen, die beim Froschkarren gewonnen haben.“ „Stimmt Julka, du hast recht. Na dann streng dich an, damit wir beide tanzen können.“ „Klar doch! Ich freue mich schon richtig darauf!“

Mój słownik Mein kleines Wörterbuch

E

Ł

Č

S

Łapanje kokota - Hahnrupfen

dobyś	gewinnen
dosegaś	hier: an etwas herankommen, erreichen ergreifen
dubowe topjena	Eichenblätter
kokot	Hahn
kónik	Pferdchen, Steckenpferd
pódawaś	zureichen
pópadnuś	fangen
wupyšnjony, -a, -e	geschmückt
skokaś	springen
se napinaś	sich anstrengen
wiś	winden
wrota	Pforte, Tor
wuběžowanje	Wettbewerb
wupytaś	aussuchen
wusoko	hoch
zamaršërowanje	Einmarsch
karowanje žabow	Froschkarren

Kak to gronim swójomu gólešeju Wie sag ich's meinem Kind

tšulawa, tšulawka, wagina	Scheide
lulak, lulack, penis	Penis
jajo (Du jaji)	Hoden
seksualny wobchad	Geschlechtsverkehr
se lubowaś	sich lieben
ze sobu spaś	miteinander schlafen
gruź	Brust
nadro	weibliche Brust
ritka, slëdk	Po
gubkowaś, póškaś	küssen
hajčkaś, hajcknuś	streicheln

D

Ž

Zubneg' carta wuchyšiť

1. Zubnu bjerštku do ruki!
Pastu na nju dajom ši.
Refrain: Cysći sem, cysći tam,
bëte zuby skóro mam.

2. Rězaki raz glëdajšo,
mokše něnto bužošo.
Refr.: (...)

3. Jo rëd něnt na crjonaki
a tež druge zubcycki.
Refr.: (...)

4. Rëdnje sy je wucyciť,
zubneg' carta wuchyšiť.
Refr.: (...)

5. Hyšći raz tu rëdnu gru,
zuby cysćiś lubuju.
Refr. Cysći sem, cysći tam,
bëte zuby něnto mam!

melodija pó:

„Brüderchen komm tanz' mit mir“

tekst:

Weronika Butendeichowa
dolnoserbška wersija: Viktor Zakar

Zahnbürste in die Hand und Zahnpasta drauf.
Achtung, Schneide- und Backenzähne, jetzt
werdet ihr nass. Jetzt sind die Zähne sauber,
das Zahnteufelchen vertrieben.
Refrain: Hin und her, bald / nun habe ich
saubere Zähne.

Melodije serbskich žišećych spiwow
za pšëdšulske starstwo namakajošo
pši wótpowëdnem wudašu lutkow ako
MIDI-dataje **na našej homepage** pód
[https://www.witaj-sprachzentrum.de/
niedersorbisch/zeitschriften/lutki/](https://www.witaj-sprachzentrum.de/niedersorbisch/zeitschriften/lutki/).

rëzak - Schneidezahn
crjonak - Backenzahn

Wumětske wuběžowanje 2017

Lětosne wumětske wuběžowanje za WITAJ-žiši, kótarež jo Rěcny centrum WITAJ Chóšebuz pšewjadł, jo měta temu „Ptaškowa swajžba“.

Žiši ze žišownjow „Tyca“ Hochoza, „Marjana Domaškojc“ Raduš, „Spreewaldspatzen“ Nowa Niwa, „Vier Jahreszeiten“ Strjažow, „Sonnenkäfer“ Wětošow“ a „Wila Kunterbunt“ Chóšebuz su se wobžělili z 42 jednotliwymi a 4 kupkowymi pśinoskami.

Małe wuměłce w starstwje wót 2 do 7 lět su mólowali a baslili ptaški, kótarež pśilešiju na swajžbu, njewjestu z mychańcom, nawóženja, kenž se póktonijo ako teke ptaški, kótarež sejže luštnje w ptaškowem domcyku.

Jury – 3 wukniki Dolnosěrbskego gymnaziuma, domownik Dolnosěrbskego internata ako cesny juror a projektowa wobžěłarka K. Lehmannojc – jo k slědujucemu wuslědkoju pśišła:

Za nejlěpše jednotliwe žěto dostanu

1. myto

dwělětny Nik, tśilětny Marwin a šesćlětny Benny ze žišownje „Tyca“ w Hochozy,

Benny

Nick

Marwin

2. myto

dwělětny Kasper, teke z hochoskeje žišownje, styrilětna Caroline Malikojc a pěšlětna Elly Rasalic ze žišownje „Sonnenkäfer“ we Wětošowje,

3. myto

dwělětny Jonathan, tśilětny Mateo a styrilětny Johann ze žišownje „Vier Jahreszeiten“ w Strjažowje a pěšlětna Martha z radušanskeje žišownje „Marjana Domaškojc“.

W kategoriji „kupkowe žěto“ dostanjo

1. myto

kupka „Wuchacki“ ze žišownje „Wila Kunterbunt“ Chóšebuz,

2. myto

kupka „Mudre liški“ ze žišownje „Wila Kunterbunt“ Chóšebuz,

a 3. myto

žo do žišownje „Spreewaldspatzen“ w Nowej Niwje.

A co su žiši dobyli?

– Wóni mógu se wjaseliš – to se wě – na ptaškowe domcyki, kótarež mógu wobmólowaš, na knigły wó pśiroke, WITAJ-shirty a wjele wěcej.

Rěcny centrum WITAJ se wšykny wobžělnikam žěkujo a gratulěrujo dobyšarjam!

A chtož co te twórbje se raz woglědaš, móžo to w Rěcnem centrum WITAJ Chóšebuz cyniš.

Katrin Lehmannojc

„Wila Kunterbunt“ Chóšebuz

„Kak to gronim
swójomu gólešeju?!“

„Wie sag ich's
meinem Kind?!“

Mit jedem Tag, den das Kind älter wird, erobert es sich ein weiteres Stück seiner Welt, fängt an zu krabbeln, räumt Regale aus, zieht sich am Tisch hoch. Auch der eigene Körper wird erkundet und nun anders wahrgenommen. Schon im zweiten Lebensjahr fangen Kinder an zu verstehen, dass es zwei verschiedene Geschlechter gibt. Die Entdeckung „Ich bin ein Mädchen!“ / „Ich bin ein Junge!“ ist zum Teil so interessant, dass sie mit den Eltern oder anderen Bezugspersonen geteilt werden will. Dies ist ein guter Zeitpunkt, um Kindern die ersten Begriffe für Geschlechtsteile zu geben. Ob Kosenamen oder sachliche Begriffe, spielt in dem Alter noch keine Rolle. Sie sollten verständlich und eindeutig sein. Schauen Sie auch, welche Begriffe für Sie selbst gut annehmbar sind. Eltern werden beim Anziehen oder beim gemeinsamen Bad in der Wanne beobachtet.

Das Kind möchte vielleicht auch beim Erwachsenen mit Augen und Händen „untersuchen“, um seine Neugier zu befriedigen. Für das Kind ist das so völlig in Ordnung, für den Erwachsenen kann es aber auch unangenehm werden. Hier geht nur eine klare Aussage: Was Sie nicht möchten, soll auch nicht sein! Scham ist ein wichtiges Gefühl, das signalisiert, ob im menschlichen Miteinander Grenzen übertreten worden sind; durch Scham werden eigene Grenzen markiert, sie ist die Hüterin der Privatsphäre. Damit das Kind selbst dieses wichtige Gefühl entwickeln kann, muss es seine eigenen Grenzen ausloten lernen. Als Voraussetzung hierfür muss das Kind ein Bewusstsein von sich als eigenständige Person haben; es lernt, welche Regeln für richtiges Verhalten im Miteinander gelten. Kinder lernen in ihrer Familie, dass es unterschiedliche Toleranzen und Grenzen gibt, dass jeder seine eigene Intimsphäre hat.

Eine Grenzsetzung könnte so zum Beispiel sein, dass das Kind beim Toilettengang nun lieber ungestört sein möchte. Klar sollte sein, dass die Entdeckung des eigenen Körpers und das Spielen damit privat und intim sind. Probieren Sie doch einmal folgenden Vergleich. Für jede Tätigkeit gibt es einen Raum: kochen – Küche, waschen – Badezimmer, ungestört sein – Kinderzimmer. Dabei sollten auch Sie als Eltern die Intim- und Privatsphäre Ihres Kindes beachten. Zwischen dem vierten und fünften Lebensjahr erreicht das Interesse eines Kindes für sich selbst und das andere Geschlecht eine neue Stufe. Deshalb gibt es nichts Spannenderes als Doktorspiele. Hier können die anderen Kinder genau betrachtet und untersucht werden. Im Spiel kann nun überprüft werden, ob sie selbst alles haben, was zu einem richtigen Jungen oder Mädchen gehört. Erwachsene sollten gut beobachten, aber nur dann eingreifen, wenn Kinder zum Spielen überredet werden und sie sich selbst nicht gut dagegen wehren können. „Nein“ sagen und Respekt vor dem Anderen sind von Anfang an wichtige Werte, die vermittelt werden sollten. Sexualerziehung findet in jeder Familie statt. Auch Vermeidung ist eine Form von Sexualerziehung. Sexualität als Lebensenergie begleitet uns Menschen ein Leben lang. Sexualfreundliche Erziehung ist mehr als nur bloße Aufklärung und Informationsvermittlung. Es ist eine grundlegende Haltung der Eltern. Die Reflexion über die eigene Sexualerziehung im Elternhaus spielt dabei keine unwesentliche Rolle. Haben Sie Ihre Eltern sich küssen oder zärtlich berühren sehen? Wie wurde mit Nacktheit umgegangen? Wer hat Sie aufgeklärt?

Eltern, die ihre Kinder nicht aufklären, überlassen diesen Bereich anderen und vergeben somit oft die Möglichkeit, selbst Dinge anzusprechen, die ihnen wichtig sind. Es ist falsch, wenn Sie denken, sie müssten Ihrem Kind gleich alles Wichtige auf einmal erzählen. Hören Sie genau hin, was das Kind fragt. Meist braucht es auf diese Fragen nur einfache Antworten. Wir Erwachsenen denken bei dem Thema Sexualität meist schon viel zu komplex. Am ehesten verbinden wir es mit dem Akt der Zeugung. Sexualität ist jedoch ganzheitlich. Neben streicheln, küssen und umarmen bedeutet Sexualität auch füreinander da zu sein, miteinander in Beziehung zu stehen sowie seinen eigenen Körper und eigene Bedürfnisse wahrzunehmen und dem anderen gegenüber zu äußern. Wenn ihr Kind sie spontan und überraschend fragt und so schnell gar keine Antwort parat ist, dann bleiben Sie authentisch und teilen dies Ihrem Kind so mit. Erbitten Sie sich ein kleines bisschen Zeit, da diese Frage Ihnen wichtig ist und Sie gern eine gute Antwort finden möchten. Vielleicht hat das Kind es bis zum Abend schon wieder vergessen oder Sie bieten nun eine Antwort an. Haben Sie Mut zu Ihrem Bauchgefühl und dem, was Sie tun und sagen möchten. Es hat Sie bisher sicherlich in Ihrer ganzen Erziehung gut begleitet!

Autorin: Franziska Hennig
Unsere Autorin ist Mitarbeiterin der Caritas Bautzen und berät bei Fragen in der Schwangerschaft. Daneben bietet sie Projekte in Schulen und Gemeinden zum Thema Sexualpädagogik an.

Quellen: Liebevoll begleiten ... Körperwahrnehmung und körperliche Neugier kleiner Kinder. Hrsg. Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung. Köln
http://www.bzga.de/botmed_13660500.html
Liebhaben, Schmusen, Doktorspiele.
Hrsg. Bundesvereinigung Evangelischer Tageseinrichtungen für Kinder e.V. Stuttgart 1994.

Bjerštowe žiwadło

Wšakorake bjeršty a šcotki wopóznawaś

Bjeršta (abo šcotka) jo utensil, kótaryž kuždy z nas wšednje wużywa, na kótaryž pak lěbda něchten žiwa. Cogodla jaden njedejať ju raz do fokusa póručenja stajis? Comy Wam how ideje pósrědnis, kak žiši by mógli se ze šcotkami a bjerštami zaběraś a kak by se za spěchowanje rěcy zasajziś dali.

Nejpjerwej by Wy mógli žisam někotare pšaśanja stajis:

Kótare bjeršty mamy w žisowni?

Južo w žisowni samej namakajošo zawěsće pórwšakorakich eksemplarow, tak ako **zubnu bjerštu, bjerštu za włose, toaletowu bjerštu** abo **mjatawku**.

Čto wużywa bjeršty na žěle?

How někotare psikłady:

cazať/cazarka – **dymnicowa mjatawka**
mólať/mólarka – **tapečěrowańska bjeršta**
kuchať/kucharka – **bjeršta za myśe**
zeżywidłow

zagrodnik/zagrodnica – **bjeršta za kwětkowe**
gjarnyški
řešať/řešarka – **chóžyščo**
frizer/frizerka – **bjeršta za włose**
kelnať/kelnarka – **bjeršta za gtažk**
rejtowať/rejtowarka – **šropa (bjeršta**
za řešenje kónja)

Kótare dalšne šcotki mašo doma?

Teke starjejšych by mógli se do aktiwity sobu zapšimjeś, aby žiši pópěrowali. Snaž pšínjasu žiši teke jadnu (zajmnu) bjerštu wót doma sobu, gaby to higieniski staw dowóliť. Zawěsće njebudu wěšte družyny wšyknym znate, toś móžo kužde góle swóju bjerštu drugim pšedstajis. To bužo snaž **crjejowa bjeršta, wobmywańska bjeršta, řešarska bjeršta, rucna bjeršta, bjeršta za cesanje zwěrjecego kóžucha, bjeršta za žaluzije, drotowa bjeršta** abo **kupańska bjeršta za kšebjat**.

Kaki rozdźěl wobstoj mjazy bjerštu a šcotku?

Za rozjasnjenje toś togo pšaśanja jo derje, gaž mašo južo fundus rozdźělnych bjerštow nagromažony a mimo togo se wě nanejmenjej jadnu šcotku. Mimo **šcotki za kreslenje** móžo to byś **mólarska šcotka, šcotka za gólenje brody** abo **šcotka za kosmetiku**. **Zgromadne** matej bjeršta a šcotka, až su jich šćešiny ze wšakorakego materiala, pak z psírodných materialijow kaž ze zwěrjecznych kósmow, z metala abo z plastiki. Wobej matej teke jaden psímek.

Rozdźělné jo, až stoj psímek bjeršty zwětšego w pšawem nugle k bjeršće, pla šcotki pak su šćešiny kaž pódlějšnje psímka, bže pótakem rowno dalej. Bjeršta ma głownje nadawk, něco mazane wótpóraś, něco zrownaś abo namazaś. Powšyknje pak służy k řešenju, se wużywa pótakem skerjej za gropne žěta. Teke šcotka móžo se psí řešenju wużywaś, ale skerjej za drobne žěta. Głownje pak se wużywa šcotka za nanosowanje barwy, žydkosćow abo proška.

K **dokumentaciji projekta** móžošo žiši z fotoaparatom na „gońtwu za bjerštami a šcotkami“ póstaś, mógli groniś na bjerštowu safari. Wušičcane fota mógli na ps. scěnowy casnik potniś. Zajmne mógaťo teke byś, bjeršty w akcji fotografěrowaś. Se wě mógu žiši wšakorake bjeršty a šcotki teke na wjeliki scěnowy casnik namólowaś.

W běgu swójeje zaběry z bjerštami a šcotkami budu žiši jich jadnotliwe „charaktery“ wopóznawaś – individualnosć kuždeje bjeršty, kótaruž wugótuju forma, wjelikosć, kakosć materiala kósmow a psímka ako teke jich funkcija.

Za **bjerštowe žiwadło** wobstarajšo sebje nowe (!) bjeršty a šcotki. Wósebnje wjelike wjasele jo, bjeršty wupušnis a jim woblica psílipnuś abo je namólowaś. Žiši mógu nastajonym figuram wšakorake mjenja daś. Kšac k žiwadłowemu grašeju jo něnto mały: Dajšo žisam cele jadnorje z toś tymi samo zgóťowanymi pupkami graś a psísluchajšo jim. Snaž kšě młoge žiši wumyslone tšojeńko pšedstajis. To móžošo dokumentěrowaś. K inspiraciji takego graśa namakajošo na psíducem boce bajku „W kralojstwie bjerštow“, kótaruž smy za Was psěťožyli.

žřědło: klein & groß 05/2015, b. 33

Bajka

„W kralojstwje bjerštow“

Kral Toaletowa-bjeršta a jogo žeńska kralowka Wobmywańska-bjeršta stej mětej pšekšasnu žowku: princesnu Zubnu-bjerštku. Wóna jo była ceło lubosne žowčko, wujšpurna, rowno zrosćona a jo chójžiła w pšekšasnej rožojtej sukni. Raz jo pak cas pšiseť, až ze žowća jo žeńska wordowała, a kral a kralowka stej pytałej za swóju žowku muža. Njejo smět byś pšegropny, ale teke nic pšemilny, nic pšetłusty, ale teke nic pšesaňki. Kralojski pór jo w cełem kraju k wěsći dať, až maju wšykne młode muže se w palasće pšedstajis. Na to su wóni wšykne pšišli a swóje dobre kakosci wuchwalili: „Ja som ředny a nadobny, pógibujom se wjelgin elegantnje“, jo groniť muž, kenž jo byť wječbarwna a naduta bjeršta za włose. „Ja som dokradny a twardy, mě tak bžeze wšogo nichten nic njenabarwijo“, jo měniť pachot, kenž jo byť řešarska bjeršta. „Ja wšykno wěm, do kuždego rožka mógu se zalězc, ja tak lažko nic njekomužim“, jo se wjelicať młody muž, kenž jo byť bjeršta za kwětkowy gjarnyšk. A tak jo to dalej što. Młoge su pšichadali a kuždy jo swóje dobre kakosci wuchwalowať a se wjelicať.

„No, co měniš?“, jo pšašať kral Toaletowa-bjeršta swóju žowku Zubnu-bjerštku pó kuždem bjerštowem mužu. „Ow ně“, jo princesna Zubna-bjerštka pó kuždem skjaržyła, „takego muža njok měś!“ Na samem kóncu jo pak cele njenapadna bjeršta pšišta, kněž Rucna-bjeršta. Pópšawem njejo kšěť w dłužkem řeže nastupis, ale južo wótdaloka jo wón se do princesny zalubowať a ju južo dłužko wobglědowať. „Ja mógu twardy byś, ale teke měki, dokulaž mam dwa boka. Njejsom pšewjeliki, a teke nic pšedłujki. Njejsom daniž pšetłusty, daniž pšesaňki. Som cele jadnorje pšecej how, gaž mě trjebaš!“ To jo princesnu Zubnu-bjerštku gnuť a wóna jo juskała: „Kněž Rucna-bjeršta dej mój princ byś!“ Tši dny su swajžbu wěšitej a gaž njejtej wumřeťej, pón stej žinsa hyšći žywej – glědaj ga raz do swójego kupadła!

awtorka: Brigitte Richter
wózjawjone w: klein&groß 05/2015, b. 34

Witko jo chóry Řečne pórucenje z Witko-pupku

Nazyma stoj pšed žurjami a z tym zachopijo se zasej cas pšezymnjenjow. Daniž Witko njejo pšed chórosćami wěsty ...

Za slědujucu řečnu jednotku pšigótujs se wšakorake gójarske utensilije: zymnicowy termometer, proznu flašku za wóžicku (Arzneimittel), měšack rumańkowego teja a tasu, šansik, šal, lapku, bomse pšez kašel, snaž teke zagłowk a maťe pókšywadłto. Za graše k zwucowanjeju słowow kopěrujs dwójc raz žěle šěta (b. 17) ako teke raz drastwy (srježne łopjeno) na tłustu papjeru a wutšigajs kórtki. Mimo togo trjebašo hyšći muziku.

Witko sejži tužny na stołcyku abo na klinje wótkubtarki.

wótkubtarka: „Dobre zajtšo, lube žiśi! Wence jo južo pitšku zymnnjej, ale styńco řednje swěši, nic ga, Witko? Co śi jo, Witko?“

Witko: „Mě njejo derje, mam kašel (*kašlujo*), nos mě bžy a mě bóli głowa.“ (*pšima se za głowu*)

Wótkubtarka poťožujo jomu ruku na čoťo:

wótkubtarka: „Ow jej, Witko, sy cele górucy, maš zymnicu. Witko, ty sy chóry! Ale njebój se, wugójmy śi, nic ga, žiśi? How mam ceťy kofer poťny wěcow, kenž tebe snaž pomogu.“

Witko: (*stuka žibaše*) „Och, šyja mě tak wjelgin bóli!“

wótkubtarka: „Derje Witko, how maš dobry tej.“ (*pódawa Witkoju tasku z rumańkowym tejom*)

Witko: (*pijo*) „Ah, žekujom se, to derje cyni!“

Něnto su žiśi na řeže. Witko žaťosci, co jogo wšykno bóli, a žiśi jogo pó pšikłaze wótkubtarki góje: nos – šansik; šyja – wóžicka, šal, bomse; głowa – lapka, termometer.

Witko: (*zewa*): „Som wjelgin mucny ...“

wótkubtarka: „Jo, Witko, ty musyš spaś. To jo wažne, gaž sy chóry. <Mě góleša>, pšinjas pšosym zagłowk a pókšywadłto za Witka!“

Žiśi pšigótuju Witkoju spódobnu póstolu. Na to se Witko wužekuju, wusnjo a chopijo smarcaś. W mjazycasu graju žiśi slědujuce graša. Napóslědku móžo Witko, snaž južo wustrowjony, ze slědujucym gronkom se rozžognowaś:

Witko: „Jo južo pózdže, musymy kóncys. Jo byťo řednje pla was – pšiducy raz pšidu zas! Bóžemje!“

Graše „Smy chóre“ (12 grajarjow/grajarkow)

Kuźde góle śěgnjo **kórtku ze žělom šěta**.

W přédnej runže groni kuźde góle: „Mě bóli <głowa>“. Pši tom žarży swóju kórtku tak, až druge žiśi mógu ten symbol wižeś.

W drugej runže zakšywaju žiśi swóje kórtki.

Jo sused se spomnjeť, co drugemu ,bóli‘?

W krejzu pšašaju žiśi pšecej pšawego suseda: „Bóli śi <głowa>?“, tak dłuško, až wótegrono jo pšawe. Pšašane góle pón wótegranja: „Jo, mě bóli <głowa>.“

Graše „Drastwy namakaś“

Gaž su žiśam **pomjenjenja drastwów** hyšći njeznate, **zwucujšo** je nejprwej z nimi.

Za to rozdžěłšo **kórtki drastwów** w rumności. (Wósebnje naglědniwe pak jo, gaž wupožujošo pšawe drastwy.)

Za graše zašaltujšo něnto muziku. Žiśi chójže k muzice licho pó rumności. Gaž muzika stopujo, pomjeńšo wěsty drastwowy žěl. Na to wopytaju žiśi, tak malsnje ako móžno k wótpowědnej kórtce stupiš. Góle, kótarež jo k wopacnej kórtce stupiło abo ako slědne k pšawej dojšło, wupadnjo. Wótběg se tak dłuško wóspjetujo, až wóstanjo jano hyšći jedno góle wušej: dobyśať abo dobyśarka.

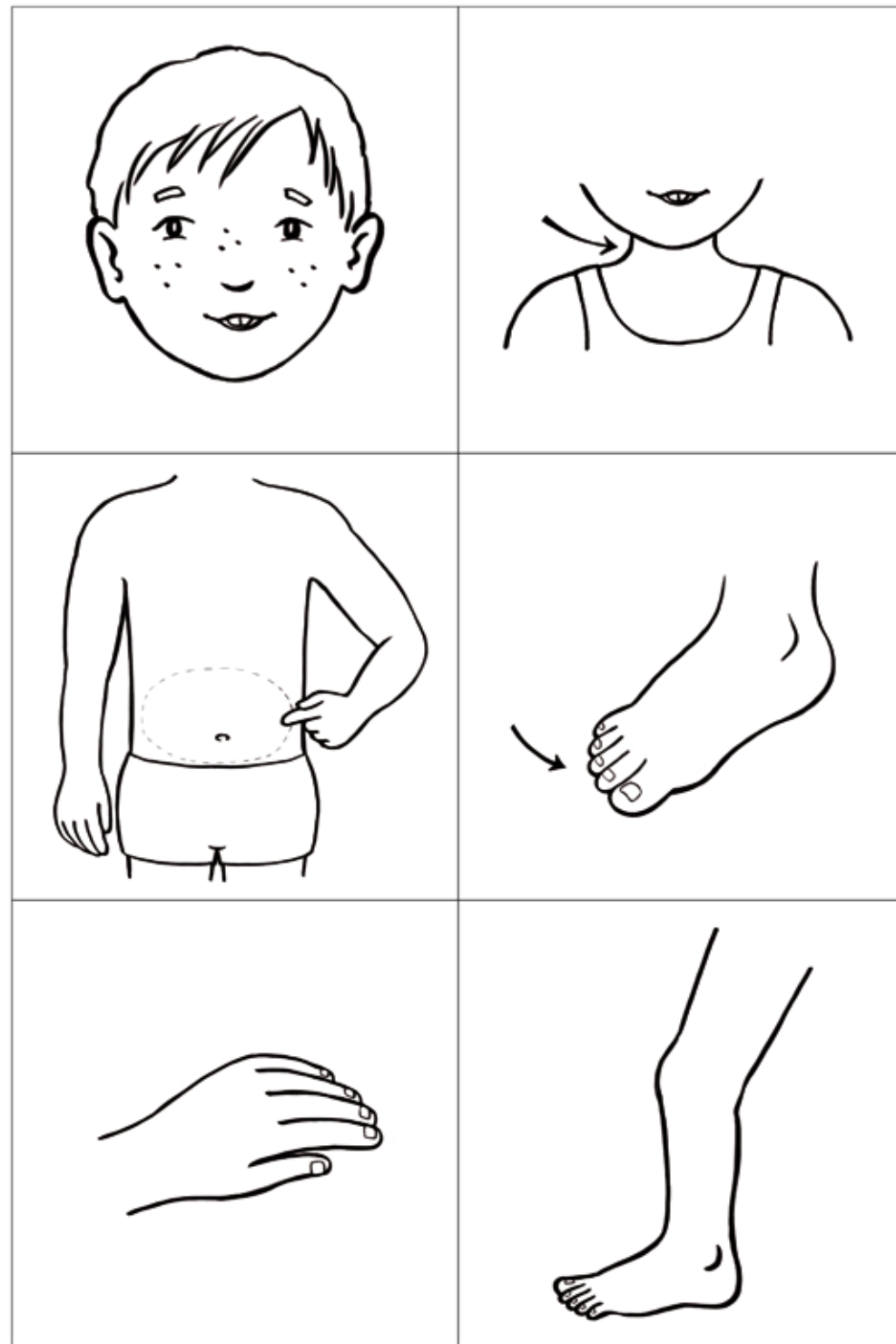
Kuźdemu **žěloju šěta** mógu žiśi wěsty žěl **drastwy pširědowaś**: głowa – šapka, šyja – šal, brjuch – anorak, ruka – rukajka, noga – zec, (nozyne) palce – crjej.

K wujasnjenju dajšo žiśam kombinacije pširědowaś. Pšewóžco wšo rěcnje abo dajšo žiśam w jadnorych sadach powědaś, na pś.: „Šapka słuša na głowu.“ Gaž žiśi něnto słowa wobkněžuju, móžošo z kórtkami **memory**

graś, pak jadnoru **wariantu z dwójnikami** (głowa – głowa, noga – noga, ...), **pak z pórikami** (šapka – głowa, zec – noga).

Žywy memory

Mimo normalnego memoryja, pla kótaregož kórtki se wobrašaju, mógu grajarje se ako „žywe kórtki“ zasajžiś. Pši tom jo rowna liba žiśi třěbna. Dwě góleši stej grajarja. Kuźde z wónych žiśi śěgnjo jadnu kórtku, se ju wobglěda a žarży ju schowanu. Něnto zachopijotej grajarja ,kórtki wótekšywaś‘. Pósobicu napominatej pšecej dwě góleši k tomu, až pomjenjujotej zwobraznjonu wěc na kórtce. Gaž to jo za žiśi na zachopjeńku pšesěžko, mógu kórtki pši tom teke wótkšyś. Namakajo grajar pšawy pórik, smějo kórtce wobchowaś. Gaž njejo pórik pšawje wótekšyť, jo pšiducy grajar na rěže. Chtož ma na kóńcu nejwěcej kórtkow, jo dobyť.

NOWE
NEUERSCHENUNG

Móje nejlubše wulicowańka ze žišownje

Nowe, bogaše ilustrěrowane knigty su myslone za wše žiši wót tšich lět, kótarež pšidu skóro do žišownje abo južo do njeje chójže. Howko naše maće zgóniju, co wšykno mógu w žišowni dožywiš – na pšíktađ ryšarsku swajžbu, lěšojski swěžeń abo wulět do góle.

Mit diesen 12 liebsten Kindergarten-Geschichten können WITAJ-Kinder hervorragend Sorbisch/Wendisch lernen. Die Geschichten sind schön kurz, einfach erzählt und ein kleines sorbisch/wendisch-deutsches Wörterverzeichnis bietet schnelle sprachliche Hilfe.

wulicowane wót: Christy Kempter
z wobrazami wót: Sigrid Leberer
z nimskeje rěcy pšestajiła: Christa Elina

Knigty su wujšli
w Ludowem nakładnistwje Domowina.
www.domowina-verlag.de

Außendienstmitarbeiter Niederlausitz:
Heiko Lobert 01 72 / 79 03 26 7
E-Mail: Heiko.Lobert@nowycasnik.de

